

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำเสนอเป็น 3 หัวข้อ คือ

1. แนวคิดและหลักการในการประเมินการจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม
2. การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม

ก. แนวคิดและหลักการในการประเมินการจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม

1. ความหมายของการประเมิน

ได้มีผู้นิยามความหมายของการประเมินไว้สี่ความหมาย (สุขุม มูลเมือง, 2530, หน้า 4) คือ

ความหมายแรก การประเมินมีความหมายเช่นเดียวกับการวัดผลทางการศึกษาความหมายนี้ เกิดขึ้นเนื่องจากความเพื่องฟูและการเคลื่อนไหวทางการวัดผลการศึกษา

ความหมายที่สอง การประเมินมีความหมายตรงกับการตัดสินใจโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ข้อมูลและเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจ

ความหมายที่สาม การประเมินหมายถึงกระบวนการเปรียบเทียบข้อมูลในภาคปฏิบัติกับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ ความหมายนี้เป็นไปตามแนวคิดของ Ralph Tyler

ความหมายที่สี่ การประเมินเป็นกระบวนการบ่งชี้และการรวบรวมข้อมูลรายละเอียดเพื่อช่วยผู้ตัดสินใจเลือกแนวทางต่างๆ ที่มีอยู่ ความหมายนี้มาจากแนวคิดของ Stufflebeam

2. รูปแบบในการประเมิน

ในทางการศึกษา นักประเมินผลและนักการศึกษา ได้พยายามแสวงหารูปแบบของการประเมินผลที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์อย่างมาก เพื่อนำมาใช้ในการประเมิน และพบว่ารูปแบบการประเมินที่สำคัญและได้รับการยอมรับมาช้านาน ในทางการศึกษามีสามกลุ่ม โดยวอร์เทนและแซนเดอร์ (Worthen and Sanders 1973 อ้างใน กิตติพร ปัญญาบุญญผล, 2527, หน้า 58) ได้จัดกลุ่มการประเมินตามลักษณะที่เด่น หรือคุณลักษณะที่สำคัญตามหลักของยุทธวิธีการประเมิน (Evaluation Strategies) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ยุทธวิธีที่เน้นการตัดสินใจ (Judgmental Strategies) ได้แก่รูปแบบการประเมิน ของ สคริฟเวน (Michael S. Scriven) และสแตค (Robert E. Stake)

กลุ่มที่ 2 ยุทธวิธีที่เน้นการตัดสินใจ-การจัดการ (Decision - management Strategies) ได้แก่โมเดลที่เสนอโดยสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) กูบา (Egon Guba) อัลคิน (Marvin C. Alkin)

กลุ่มที่ 3 ยุทธวิธีที่ยึดหลักการตัดสินใจ-จุดมุ่งหมาย (Decision - objective Strategies) ได้แก่ รูปแบบการประเมินของทายเลอร์ (Ralph W. Tyler) แฮมมอนด์ (Robert L. Hammond) โพรวิส (Molcolm M. Provus) และ Metfessel and Michael

ในการประเมินการจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ที่จะ ประเมิน สภาพที่เป็นจริงและความต้องการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าเป็นเช่นไร ปัจจัยพื้นฐาน ในการจัดการศึกษามีความเหมาะสมหรือไม่ กระบวนการจัดการศึกษามีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และผลผลิตในด้านการจัดการศึกษา ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ ผลกระทบของการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้น เป็นเช่นใด จึงขอเสนอแนวความคิดในการประเมินของแบบจำลองชิปปี้ (CIPP Model) ของ สตัฟเฟิล บีม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แบบจำลอง ชิปปี้ (CLPP Model) คิดขึ้นโดย สตัฟเฟิล บีม และคนอื่น ๆ (PDK 1977, PP. 261-265 อ้างใน นิศา ชูโต, 2527, หน้า 18-19) ได้เสนอแบบจำลอง ชิปปี้ ซึ่ง เน้นว่าการประเมินกระบวนการต่อเนื่องในการหาข้อมูล และข้อเท็จจริงเพื่อหาทางเลือกที่เป็น ประโยชน์และการตัดสินใจของผู้บริหาร โดยการตัดสินใจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 4 แนวทางตามระดับข้อมูลที่จะนำมาใช้ประกอบ ดังนี้คือ

1. การตัดสินใจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง (Metamorphic) เมื่อ ได้ข้อมูลค้นพบใหม่สุดที่สนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจแบบนี้มีโอกาสเกิดขึ้นน้อย หรือ แทบจะไม่เกิดขึ้นเลย

2. การตัดสินใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกิจกรรมบางสิ่งบางอย่าง เพื่อประคอง คุลยภาพภายในองค์การให้เป็นไปโดยปกติ (Homeostasis) โดยใช้เทคนิค หรือมาตรฐาน มาช่วยแก้ไข หรือ สับเปลี่ยนหน้าที่การงาน เปลี่ยนระบบการเก็บข้อมูล ฯลฯ แต่มิได้มีการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญเกิดขึ้น

3. การตัดสินใจเพื่อการปรับปรุง (Incremental) พัฒนาการที่ดีขึ้น คือ ให้ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีคณะกรรมการหรือผู้เชี่ยวชาญศึกษา แก้ไขแนะนำให้ความรู้ และนำเทคนิคใหม่ ๆ เข้ามาใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้น

4. การตัดสินใจโดยนำความคิดริเริ่ม นำกิจกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ทดลองเพื่อดูผล และโอกาสของการเปลี่ยนแปลง (Neomobilistic) โดยการใช้ทฤษฎีและค้นพบใหม่มาทดลองใช้ ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ 2 แบบ คือ เปลี่ยนแปลงน้อย (แนว 2 และ แนว 3) กับ เปลี่ยนแปลงมาก (แนว 1 กับ แนว 4)

จากแนวการตัดสินใจ 4 แนว สตีเฟนเฟลปป์ ได้แยกประเภทการตัดสินใจออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนเพื่อวางวัตถุประสงค์
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการเพื่อวางกระบวนการ
3. การตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อควบคุมตัดแปลงกระบวนการ
4. การตัดสินใจเพื่อปรับการตัดสินใจจากผลของโครงการ

จุดเน้นของการประเมินแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเมินสภาพแวดล้อมต่าง ๆ (Context Evaluation)
2. ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)
3. ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)
4. ประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation)

เป็นการวิเคราะห์และกำหนดสิ่งแวดล้อมของโครงการ สิ่งจำเป็นต่างๆ ที่ยังขาดแคลน ประชากรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง จุดประสงค์ของงานนั้น ๆ การประเมินสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยทำให้มองเห็นรูปแบบเฉพาะของแผนงานอย่างสมเหตุสมผล การวิเคราะห์ถึงปัญหาของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ จะเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการกำหนดจัดประสงค์ต่าง ๆ ของโครงการ

การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)

ปัจจัยหรือทรัพยากรหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ อาจจะเป็นเงิน วัสดุสิ่งของ บุคคลและอื่น ๆ ต้องประเมินว่าปัจจัยหรือทรัพยากรต่าง ๆ มีปริมาณและหรือคุณภาพเพียงพอหรือไม่ และจะใช้ปัจจัยหรือทรัพยากรเหล่านั้นอย่างไรจึงจะทำให้บรรลุตามจุดประสงค์

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

จุดประสงค์ของกระบวนการจะต้องแจ้งให้ทราบว่า ใครเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมนั้น กิจกรรมนั้น คือ อะไร และกิจกรรมนั้นจะสำเร็จเมื่อไร การประเมินกระบวนการเป็นการติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่า งานนั้น ได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพของโครงการหรือแผนงานอาจวัดได้โดยการตรวจสอบว่า งานได้ดำเนินไปตามแผนหรือไม่ บุคลากรแต่ละคนได้ปฏิบัติงานมีความท้อถอย หรือ เบื่อหน่ายต่อหน้าที่การทำงาน

การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

การประเมินผลผลิตเป็นการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ หรือ ผลงานกับจุดประสงค์ของโครงการที่วางไว้ผลสัมฤทธิ์ต่าง ๆ อาจประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากการสอบ การสังเกต การจัดอันดับคุณภาพ การสัมภาษณ์ ฯลฯ โดยนำไปเปรียบเทียบกับจุดประสงค์เฉพาะแต่ละอย่าง การประเมินผลผลิตจะให้ข้อมูลเพื่อการพิจารณาตัดสินใจว่า โครงการนั้นควรจะดำเนินต่อไปจะยุติ หรือ จะต้องปรับเปลี่ยนแผนงานต่อไป

จากจุดเน้นของการประเมินตามแบบจำลอง ชิปปี้ สรุปได้ว่า รายละเอียดของจุดเน้นทั้ง 4 ประเภท จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงขอบข่ายที่เราจะสามารถทำการประเมินได้ และเหมาะสมที่จะใช้ในการประเมินงานที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินความก้าวหน้า และสภาพที่เป็นจริงเพื่อป้องกันจุดเด่นและจุดด้อยของการจัดการศึกษาแล้วนำผล หรือข้อมูลไปปรับปรุงปัจจัยและกระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ

๒. การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์

1. ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์ วิเชียร อากาศฤกษ์ และ สุนทร สุกตะโยธิน (2528, หน้า 175-187) ได้รวบรวมไว้ สรุปได้ว่า การศึกษาของพระสงฆ์ แต่เดิมยึดถือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ปรียัติ เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎก ปฏิบัติเป็นการปฏิบัติธรรม ปฏิเวธเป็นการตรัสรู้ล่วงผลปฏิบัติ แยกออกเป็นฝ่ายคันถธุระและฝ่ายวิปัสสนาธุระ ซึ่งเน้นหนักทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติตามลำดับ การศึกษาเล่าเรียนในฝ่ายคันถธุระนั้น ได้อาศัยพระไตรปิฎกเป็นพื้นฐานและใช้คัมภีร์ที่อธิบายความในพระไตรปิฎกเป็นเครื่องมือตลอดมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาระบบนี้เรียกว่าพระปริยัติธรรม ในประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้จัดระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมนี้โดยแบ่งชั้นเป็นบาลาเรียนตรี ต้องแปลบาลีจบพระสูตร บาลาเรียนโท ต้องแปลบาลีจบพระสูตรและพระวินัย และบาลาเรียนเอก ต้องแปลบาลีจบพระสูตรพระวินัยและพระธรรม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เปลี่ยนระบบชั้นเรียน โดยแบ่งออกเป็นเปรียญ 1 ถึง 9 ประโยค นอกจากวิชาพระปริยัติธรรมโดยตรงแล้ว ในวัดต่าง ๆ ไป แต่เดิมมาได้มีการศึกษาศิลปวิทยาต่าง ๆ ที่ เป็นความรู้ประกอบสำหรับดำรงรักษาวัดบ้างที่เป็นขนบธรรมเนียมของวัดบ้าง โดยเฉพาะวิชาก่อสร้าง ช่างฝีมือ และศิลปะต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ตลอดจนนิติศาสตร์ เภสัชกรรม พงศาวดาร ตำนانب้านเมืองและท้องถิ่น เป็นต้น แต่ศิลปวิทยาเหล่านี้ มิได้มีการสืบทอดถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ และมิได้มีการยอมรับอย่างเป็นทางการ เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ทำให้ประชาชนหันเหความสนใจไปในด้านอื่น ๆ ในสมัยต่อ ๆ มาศิลปวิทยาเหล่านี้ก็เสื่อมสูญหรือค่อย ๆ เลือนลางหายไป สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการริเริ่มที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงศาสนศึกษาเป็นครั้งใหญ่ คือ ได้มีการทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมที่สืบทอดมาแต่เดิมและวางหลักสูตรให้เรียนวิชาทางโลกควบคู่กันไป ได้โปรดให้ย้ายการสอนพระปริยัติธรรมที่หน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง มาจัดตั้งเป็นบาลีวิทยาลัยขึ้นที่วัดมหาธาตุ เรียกว่ามหาธาตุวิทยาลัย เป็นวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทย และเป็นการเริ่มจัดการศึกษาของสงฆ์ในรูปแบบสถาบัน ต่อมาไม่นานก็ได้ทรงเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัย และประกาศพระราชปราชญ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ว่าสถาบันศาสนศึกษาสองแห่งนี้จะเป็นแหล่งที่พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมมีพระไตรปิฎกเป็นแกนและวิชาชั้นสูงอย่างสมัยใหม่ โดยมีสมเด็จพระมหา

สมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงเริ่มจัดการศึกษาอย่างสมัยใหม่ สำหรับพระภิกษุสามเณรใน มหาจุฬาราชวิทยาลัยและในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้น ก็ได้ทรงริเริ่มจัดตั้งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมชั้นมาใหม่อีกระบบหนึ่ง แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี จัดเป็นความรู้ระดับนักภุมินีนักธรรมชั้นโท จัดเป็นความรู้ระดับมัธยมศึกษา และนักธรรมชั้นเอก จัดเป็นความรู้ระดับปริญญา การศึกษาแบบนักธรรมที่จัดเสริมเข้ากับการศึกษาบาลีแบบเปรียญ โดยสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องจะช่วยให้ผู้ศึกษาพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงสาระแห่งความรู้ในคัมภีร์ และนำความรู้ในคัมภีร์ออกมาแสดงและใช้ประโยชน์ พร้อมทั้งมีทักษะที่ลึกและกว้างยิ่งขึ้น

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรมของคณะสงฆ์ไทย ได้ดำเนินต่อเนื่องเรื่อยมา โดยมีได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลักการและวิธีการ ทั้งในหลักสูตรและแบบเรียน กล่าวคือในแผนกบาลี คงมีวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นพื้นฐานในเบื้องต้น ต่อจากนั้นมีวิชาแปลมคธเป็นไทย แปลไทยเป็นมคธ การแต่งฉันท และ การแต่งเรียงความภาษามคธ ในฝ่ายนักธรรมก็มีเพียงวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมให้ฝึกหัดอธิบายความใน และพุทธศาสนสุภาษิตต่าง ๆ วิชาธรรมให้รู้เข้าใจหลักธรรมในหมวดธรรมต่าง ๆ ที่ควรรู้ และรู้จักวิจารณ์ข้อธรรมสำคัญ ๆ วิชาวินัย ให้ศึกษาพระวินัยทั้งส่วนที่มากในพระปาติโมกข์และส่วนอภิสมจาโรวาท รวมทั้งสังฆกรรมต่าง ๆ วิชาพุทธประวัติ ให้ศึกษาพระประวัติของพระพุทธเจ้าและประวัติของพระสาวกองค์สำคัญ ๆ กับเพิ่มวิชาศาสนพิธีในบางชั้น การวัดผลเน้นความจำมากกว่าความเข้าใจ การกำหนดหลักสูตรและการวัดผลเป็นหน้าที่ของแม่กองบาลีสนามหลวง และแม่กองธรรมสนามหลวงตามลำดับ ส่วนการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของวัดแต่ละวัดทั่วประเทศ ไม่มีระบบการนิเทศการติดตามเพื่อการพัฒนา การบริหารการศึกษาขึ้นกับคณะสงฆ์ส่วนกลาง การอุปถัมภ์การศึกษาอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยได้รับเงินงบประมาณอุดหนุนของรัฐส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งได้จากศาสนสมบัติกลางและการจัดหาทุนของวัดนั้น ๆ

แต่เดิมมาการศึกษาของรัฐ มิได้แยกเป็นแผนกหนึ่งต่างหาก นอกจากวังซึ่งเป็นสถานศึกษาสำหรับเจ้านายและขุนนางจำนวนน้อยแล้ว วัดเป็นสถานศึกษากลางสำหรับประชาชนทั่วไป การศึกษาเล่าเรียนส่วนใหญ่จัดดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการ นอกจากการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมอย่างทีกล่าวข้างต้นแล้วก็มีการศึกษาวิชาภาษาไทยและวิชาอื่นต่าง จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงโปรดให้มีการจัดระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการขึ้น โดยนำระบบการศึกษาตามแบบอย่างของประเทศตะวันตกเข้ามาจัดดำเนินการ ในระยะแรกได้มีการร่วมมือกันระหว่างพุทธจักร และอาณาจักรในการจัดการศึกษาของรัฐ พร้อมทั้งได้เริ่มมีการปรับปรุงระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับกาลสมัย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ระบบการศึกษาของรัฐ

และของคณะสงฆ์ได้แยกออกจากกัน นับแต่นั้นมาการศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญรุดหน้ามาตามลำดับ มีมหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน เกิดขึ้นมากมายทั่วทุกส่วนของประเทศ มีการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ในส่วนอุดมศึกษาก็มีทั้งชั้นปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก นอกจากนั้นยังมีการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างอื่น ๆ และมีการพัฒนาทางด้านการเรียนการสอนไปตามเทคโนโลยีสมัยใหม่ตลอดเวลา ภาพการณ์เช่นนี้ ประกอบกับสภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีได้มีการแก้ไขปรับปรุง ได้ทำให้ค่านิยมในหมู่เยาวชน และพระสงฆ์ที่มีต่อการศึกษามหาวิทยาลัยลดลงไป พระสงฆ์มีความไม่มั่นใจต่อระบบการศึกษาสายพระปริยัติธรรมเดิมของคณะสงฆ์ จึงได้ชวนช่วยเรียนวิชาการต่าง ๆ ทางโลกมากกว่าวิชาพระปริยัติธรรม เช่น เรียนกวดวิชาเพื่อสอบเทียบความรู้ในระดับมัธยมศึกษา เรียนในระบบการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ สอบวิชาชุดครูเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เรียนการสอนในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ตลอดจนชวนช่วยเรียนวิชาชีพ เช่น พิมพ์ดีด บัญชี ช่างไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ เกษตรกรรม และเวชกรรม แผนกโบราณ เมื่อความต้องการของพระสงฆ์เหล่านี้ขัดกับแนวความคิดของพระเถระผู้บริหารการพระศาสนา เช่นเจ้าอาวาส ก็ทำให้เกิดการห้ามไม่ให้พระสงฆ์ไปศึกษาหาความรู้ทางโลกและทำให้เกิด การฝ่าฝืน และความกระด้างกระเดื่อง ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการปกครองเป็นอันมาก

การศึกษาของคณะสงฆ์ ได้กลายเป็นช่องทางแสวงความก้าวหน้าในชีวิตของลูกหลานชาวชนบททางไกลที่ด้อยโอกาสทางสังคมผู้บวชส่วนมากเป็นผู้ไม่มีความรู้ทั้งด้านสามัญและอาชีพเป็นพื้นฐานมาก่อน จึงต้องการศึกษาวิชาการต่าง ๆ ในระหว่างที่บวชเรียนอยู่ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการปฏิบัติศาสนกิจและหากลาสิกขาบท ก็จะได้นำความรู้ในวิชาการเหล่านั้นไปใช้ประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ แต่การศึกษาสายพระปริยัติธรรมมิได้มีการแก้ไขปรับปรุง ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ที่จะสามารถสนองความต้องการของผู้เข้ามาบวชตามประเพณีบวชเรียนนั้น พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นจึงดิ้นรนชวนช่วยหาทางเล่าเรียนกันเอง

ปัญหาเหล่านี้ พระเถระหลายท่านที่เป็นผู้นำในวงการคณะสงฆ์ก็ได้พยายามแก้ไข โดยได้จัดให้มีการศึกษาตามระบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น สืบทอดเจตนารมณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราช รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งนอกจากจะสอดคล้องกับประเพณีบวชเรียนดังกล่าวแล้ว ยังเป็นการปรับปรุงวิธีการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เหมาะสมกับกาลสมัย เพื่อผลิตพระสงฆ์ที่มีคุณภาพสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีในสมัยปัจจุบันด้วย ทั้งนี้โดยได้ประกาศตั้งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ สภาการศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์ เมื่อ

พุทธศักราช 2489 และ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อพุทธศักราช 2490 แต่รัฐก็ยังไม่รับรองวิทยฐานะ จนถึง พ.ศ. 2527 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จวิชาการศึกษา พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 ขึ้น ซึ่งได้ให้การรับรองอย่างเป็นทางการทั้งแก่ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่คณะสงฆ์จัดดำเนินการมาแต่เดิม คือ เปรียญธรรมเก้าประโยค และแก่ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรที่จัดขึ้นใหม่ตามระบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรบัณฑิตของสภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ และหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิตของมหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยรับรองว่ามีวิทยฐานะชั้นปริญญาตรีมีศักดิ์มีสิทธิเท่าปริญญาตรี ทั่วไป

2. การศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

การศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นศูนย์กลาง สำหรับส่งเสริมควบคุมนโยบายการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งปวงในฝ่ายสังฆมณฑล เพื่อเป็นการประสานงานที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาและการวัดผลการสอบทุกแผนก ทุกสาขาของคณะสงฆ์ สภาการศึกษาของคณะสงฆ์มีองค์ประกอบดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2525, หน้า 7)

1. สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก	ประธานกรรมการ
2. แม่กองบาลีสนามหลวง	รองประธานรูปที่ 1
3. แม่กองธรรมสนามหลวง	รองประธานรูปที่ 2
4. นายกสภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย	กรรมการ
5. นายกสภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย	กรรมการ
6. ประธานกรรมการสภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย	กรรมการ
7. อธิการบดีมหาจุฬาราชวิทยาลัย	กรรมการ
8. เลขาธิการสภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย	กรรมการ
9. เลขาธิการมหาจุฬาราชวิทยาลัย	กรรมการ
10. ผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่เกิน 11 ท่าน ซึ่งสมเด็จพระสังฆราช	กรรมการ
ทรงแต่งตั้งตามมติของมหาเถรสมาคม	
11. เลขาธิการสภาการศึกษาของคณะสงฆ์	กรรมการและเลขานุการ
(อธิบดีกรมการศาสนา)	

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. ควบคุมการศึกษาของคณะสงฆ์
2. ส่งเสริมควบคุมนโยบายการศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร และที่พระภิกษุ สามเณรจัดขึ้นสำหรับฆราวาส
3. พิจารณาวางโครงการหรือแผนการศึกษาของคณะสงฆ์ทุกระดับ และทุกสาขาวิชา ตามนโยบายของคณะสงฆ์
4. พิจารณาให้ความเห็นชอบการจัดทำหลักสูตร และแบบเรียนตามโครงการการศึกษาทุกระดับ
5. พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาหรือเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย

คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ แต่งตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติกำหนดวิद्याฐานะผู้สำเร็จวิชาพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 แต่ไม่ยกเลิก สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ จึงเป็นคณะกรรมการ 2 ชุด ที่ร่วมกันรับผิดชอบการศึกษาของพระสงฆ์ โดยมีประธานและเลขาธิการเป็นบุคคลเดียวกัน กรมการศาสนา ทำหน้าที่เป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ (เพิ่มศักดิ์ เพิ่มพูน, 2535, หน้า 52) คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย

1. สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก	ประธานกรรมการ
2. แม่กองบาลีสนามหลวง	กรรมการ
3. แม่กองธรรมสนามหลวง	กรรมการ
4. นายกสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย	กรรมการ
5. นายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	กรรมการ
6. อธิการบดีมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	กรรมการ
7. ประธานกรรมการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย	กรรมการ
8. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
9. ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	กรรมการ
10. อธิบดีกรมการฝึกหัดครู	กรรมการ
11. อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน	กรรมการ
12. อธิบดีกรมวิชาการ	กรรมการ

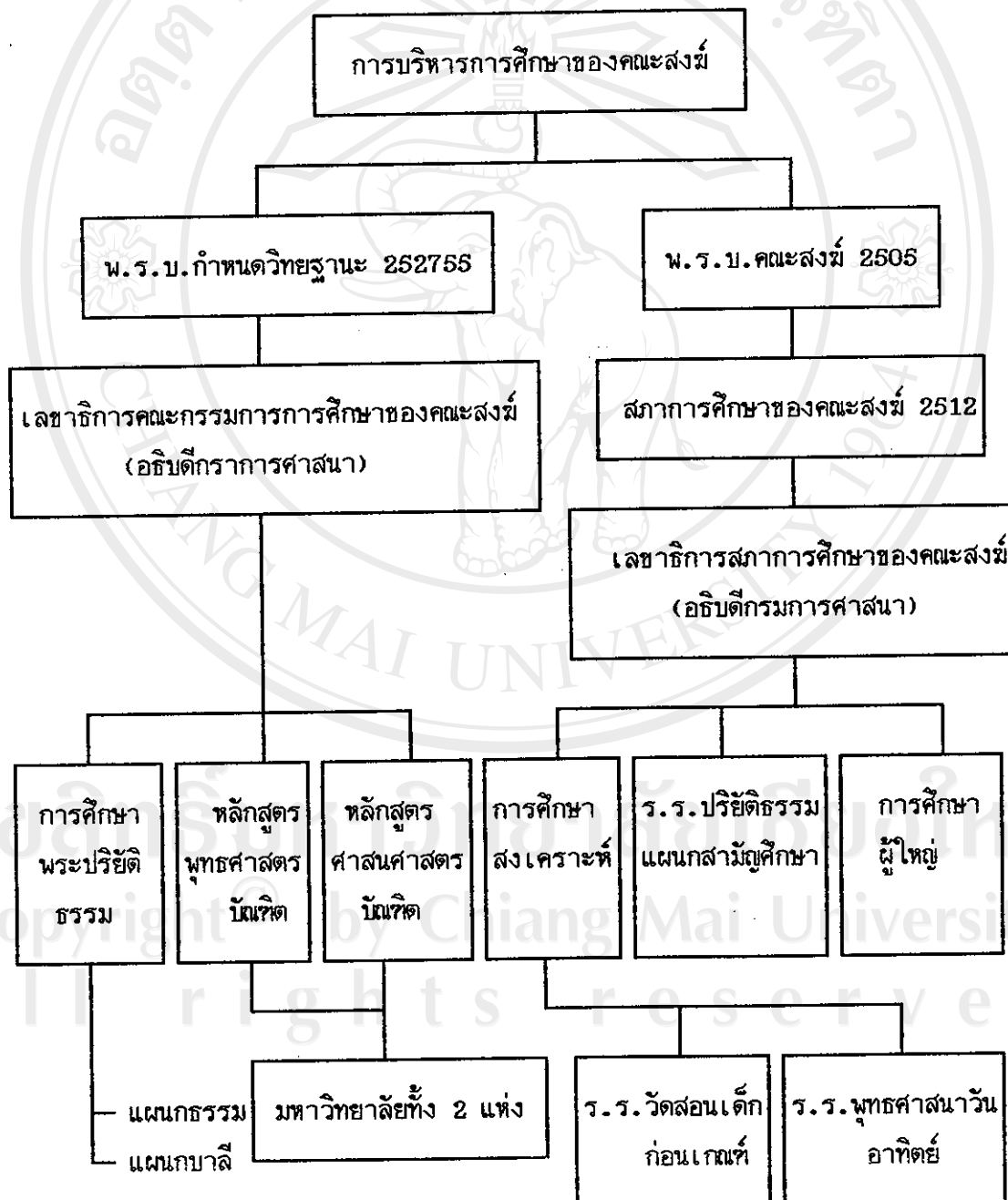
13. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ	กรรมการ
14. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 7 คน
ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งโดยความเห็นชอบ
ของมหาเถรสมาคม	กรรมการ
15. อธิบดีกรมการศาสนา	กรรมการและเลขาธิการ

คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น
2. กำหนดมาตรฐานและให้ความเห็นชอบของหลักสูตรวิชาการพระพุทธศาสนา
3. กำหนดพื้นฐานความรู้ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์การเข้าศึกษา ระยะเวลาการศึกษา การสอบ และเงื่อนไขในการรับปริญญาหรือประกาศนียบัตร
4. ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก
5. วินิจฉัยสั่งการเพื่อยับยั้งหรือยุติการดำเนินกิจการที่ขัดต่อพระธรรมวินัยหรือขัดต่อกฎหมายระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งของสถานศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนาตามพระราชบัญญัตินี้
6. วางระเบียบและออกข้อบังคับหรือคำสั่ง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์และคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ มีความรับผิดชอบต่อการศึกษาคณะสงฆ์ สามารถแบ่งขอบเขตได้ ตามแผนภูมิการศึกษาของสงฆ์ (มานพ พลไพรินทร์, 2535, หน้า 22) ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 การศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน

ระบบการศึกษาที่พระสงฆ์จะได้รับสามารถที่จะแยกอธิบายโดยจัดเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ตามหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้ (ล้ำริจ อุดแดง, 2537 หน้า 19)

1. การศึกษาเป็นระบบของคณะสงฆ์เอง โดยเฉพาะเป็นอิสระจากระบบของรัฐ โดยคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและธรรมศึกษา มี 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก

1.2 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ เปรี๊ยะธรรม มี 9 ชั้น คือ ประโยค 1-2 ถึง ประโยค 9

2. การศึกษาที่อยู่ในระบบของรัฐหรือจัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ แยกออกเป็น

2.1 การศึกษาที่ทางฝ่ายของคณะสงฆ์จัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ โดยหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลในพระศาสนาเป็นผู้ดำเนินงาน ได้แก่

2.1.1 การศึกษาที่คณะสงฆ์รับเข้าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัย 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

2.1.2 การศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2.2 การศึกษาในระบบของรัฐ ซึ่งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคล จัดให้แก่พระภิกษุสามเณรโดยขออนุญาตจากรัฐ ได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร และการศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดบางแห่ง

3. การศึกษาที่จัดขึ้นเป็นอิสระ จากระบบของคณะสงฆ์ และระบบของรัฐ ได้แก่ จิตภาวันวิทยาลัยและโรงเรียนพระอภิธรรม เป็นต้น

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการ จุดมุ่งหมาย และโครงสร้าง ดังต่อไปนี้

3.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มานพ พลไพรินทร์, 2535, หน้า 10-11)

หลักการ

หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

2. เป็นการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และ ศึกษาต่อ

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบันได้ตามสมควรแก่สมณวิสัย

จุดหมาย

การศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้พระภิกษุสามเณรพัฒนาตน ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สมเป็นศาสนทายาทที่ดี และนำความรู้จากการศึกษาไปพัฒนาสังคม ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณร มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ
2. มีนิสัยใฝ่หาความรู้มีสมณสัญญา เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามข้อบังคับ และระเบียบ
3. มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
4. รู้จักบำรุงรักษาสถาสนสมบัติ อนุรักษ์ และ เสริมสร้างสภาพแวดล้อม
5. มีความภูมิใจในความเป็นสมณะ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และ เลื่อมใสระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
6. มีความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติ ให้เกิดความเจริญแก่ชุมชนและสังคมสืบต่อไป

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 78 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 72 หน่วยการเรียนรู้

1.1.1 ภาษาไทย	12 หน่วยการเรียนรู้
1.1.2 วิทยาศาสตร์	9 หน่วยการเรียนรู้
1.1.3 คณิตศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.4 สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.5 สุขศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้
1.1.6 ศาสนาปฏิบัติ	12 หน่วยการเรียนรู้
1.1.7 ภาษาบาลี	15 หน่วยการเรียนรู้
1.1.8 ธรรมวินัย	9 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาบังคับ

เลือกสังคมศึกษา

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

2.1.1 ภาษาไทย

2.1.2 ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

2.2.1 วิทยาศาสตร์

2.2.2 คณิตศาสตร์

2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.4 กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ

2.4.1 สุขศึกษา

2.4.2 ศาสนาปฏิบัติ

2.5 กลุ่มวิชาพระปริยัติธรรม

2.5.1 ภาษาบาลี

2.5.2 ธรรมวินัย

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้จำนวน

1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน

3.2 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน

4. กิจกรรมสงฆ์ ได้แก่ กิจกรรมพระภิกษุสามเณรปฏิบัติเป็นประจำอยู่ในวัด คือ กิจกรรมจำวัน กิจกรรมประจำปี กิจกรรมจำวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มานพ พลไพรินทร์, 2535, หน้า 16-17)

หลักการ

หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้แสวงหาความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้แตกฉาน เพื่อการเผยแผ่และการศึกษาต่อในระดับสูง
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์อย่างถูกต้องและเคร่งครัด
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม

จุดหมาย

การศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิชาการทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาสังคม ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามสมควรแก่สมณวิสัย

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ ทักษะ ในศาสนปฏิบัติและกิจของสงฆ์ตามพระธรรมวินัยและระเบียบสงฆ์
2. มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา ตลอดจนวัฒนธรรมของชาวพุทธ
3. มีความรู้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำแนวทางและวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้พัฒนาสังคม
4. รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์บนรากฐานแห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย
5. มีความสำนึกในสมณสัญญา และการเป็นคนไทยร่วมกัน มีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
6. สามารถปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดี

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 42 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 36 หน่วยการเรียนรู้

1.1.1 ภาษาไทย	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.2 สังคมศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.3 สุขศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้
1.1.4 ภาษาบาลี	12 หน่วยการเรียนรู้
1.1.5 ธรรมวินัย	6 หน่วยการเรียนรู้
1.1.6 ศาสนปฏิบัติ	3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาบังคับเลือก

วิทยาศาสตร์

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ
ต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

- 2.1.1 ภาษาไทย
- 2.1.2 ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.3 กลุ่มพัฒนาคุณภาพ

- 2.3.1 สุขศึกษา
- 2.3.2 ศาสนปฏิบัติ

2.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

- 2.4.1 วิทยาศาสตร์
- 2.4.2 คณิตศาสตร์

2.5 กลุ่มวิชาพระปริยัติธรรม

- 2.5.1 ภาษาบาลี
- 2.5.2 ธรรมวินัย
- 2.5.3 ศาสนศิลป์

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้จำนวน

2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

4. กิจกรรมของสงฆ์ ได้แก่กิจที่พระภิกษุสามเณรปฏิบัติเป็นประจำอยู่ที่วัด คือกิจประจำวัน

กิจประจำปักษ์ กิจประจำวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ค. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม

1. งานวิจัยที่ให้อตัวอย่างรูปแบบของการประเมิน

มีการใช้รูปแบบการประเมิน แบบจำลองชิปปี้ (CIPP) ในการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของงานและโครงการในการวิจัยดังนี้

อารีวรรณ สุยะราช (2529) ได้ทำการประเมินโครงการฯ ในด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยพื้นฐานกระบวนการนิเทศ และผลการนิเทศติดตามผล เพื่อแสวงหาแนวทางการปรับปรุงการนิเทศและติดตามผลการเรียนการสอน ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบจำลองชิปปี้ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สอดถาม สังเกต บันทึกจากเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบน มาตรฐาน การแจกแจงความถี่ การบรรยายข้อมูลตามสภาพ วิเคราะห์ในเชิงความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ละเรื่อง

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2528 อ้างใน บุญส่ง นิลแก้ว, 2530 หน้า 31) ได้ใช้รูปแบบการประเมินแบบจำลองชิปปี้ ในการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงการอบรมบุคลากรประจำการศึกษา คือการประเมินเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบายทางการศึกษา ความต้องการ และความคาดหวังของบุคลากรประจำการ ความต้องการและความคาดหวังของเจ้าสังกัดของบุคลากรประจำการ ความต้องการและความคาดหวังของอาจารย์ผู้สอน ประเมินความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้ในการดำเนินการโครงการ เช่น คุณลักษณะของผู้เข้ารับการอบรม ประสบการณ์ของอาจารย์ผู้สอน เอกสารตำราสภาพห้องเรียน ประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการอบรม และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ผ่านการอบรมแล้ว ในการดำเนินการวิจัยได้ใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว

ลักขณา บรรพภาณูจน์ (2528) ได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบจำลองซิปป์ เพื่อประเมินผล โครงการอบรมครูประจำการที่ไม่มีวุฒิเกี่ยวกับความสอดคล้อง ระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการ นโยบายทางการศึกษา กับความต้องการและคาดหวังของครูประจำการ ความเหมาะสมของปัจจัยเบื้องต้นและการดำเนินการ ตลอดจนผลผลิตของโครงการฯ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ทดสอบ ตอนแบบสำรวจ แบบประเมินผลการสอน สังเกตการสอนและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา เรื่อง คำานวณหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ฐานนิยม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที(t-test)

สมหวัง นิธิยานูวัฒน์และวรรณพร วิเชียรวงษ์(2520 อ้างใน สมหวัง นิธิยานูวัฒน์, 2523, หน้า 29-79) ได้ประเมินโปรแกรมการประชุมปฏิบัติการเรื่อง การประเมินผลการเรียนของนิสิต เพื่อให้ได้ข้อมูลจากคณะกรรมการจัดการประชุม คณะวิทยากร คณะอาจารย์ผู้เข้าประชุม กิจกรรมการประชุม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของนักประเมิน เกี่ยวกับความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายของการประชุม แผนงานที่กำหนดไว้กับทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ และขั้นตอนการดำเนินการประชุมที่ปฏิบัติจริงรวมทั้งผลการบรรลุจุดมุ่งหมายของ โปรแกรมการประชุมตามวิธีการประเมินของรูปแบบจำลองซิปป์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสังเกตกิจกรรมการประชุม การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการตอนแบบสำรวจ ซึ่งทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา เรื่อง หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และฐานนิยม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น พบว่า รูปแบบจำลองซิปป์ มีการประเมินทุกส่วนของโครงการ ทั้งด้านสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลผลิตของโครงการซึ่งได้ทำการศึกษาผลข้างเคียงหรือผลกระทบที่เกิดจากโครงการด้วย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นส่วนใหญ่

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม

สมาลี สุวรรณแก้ว (2517) ได้ทำการวิจัยเรื่องระบบบริหารการศึกษาฝ่ายสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาในประเทศไทย สรุปสาระและข้อค้นพบได้ว่า การจัดการศึกษาฝ่ายสงฆ์มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเรื่อยมาและได้พัฒนามาตลอด โดยมีจุดมุ่งหมายคือการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักสูตรเดิมเน้นเน้นที่การศึกษาพระไตรปิฎก การศึกษาทั้งหมดอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ สถานที่เรียนที่จำกัดเฉพาะในวังบ้านเจ้านาย และอารามหลวง ผู้สอนคือ พระมหากษัตริย์ บรรดาเชื้อพระวงศ์ พระภิกษุสงฆ์ และระดับการศึกษาในระยะหลังแบ่งเป็นเปรียญ 9 ประโยค ในปัจจุบันการศึกษาฝ่ายสงฆ์ได้มีจุดมุ่งหมายเพิ่มขึ้นคือทำให้ความรู้ด้านอื่นๆ เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคมเป็นเหตุให้หลักสูตรเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ระดับการศึกษาก็ปรับให้สูงขึ้นปริญาตรีผู้สอนก็มีทั้งคฤหัสถ์ ผู้มีความรู้และพระภิกษุ นอกจากนั้นแล้วก็แบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม รับผิดชอบโดยมหาเถรสมาคมและกรมการศาสนา มหาวิทยาลัยสงฆ์รับผิดชอบ โดยสภาการศึกษาฝ่ายสงฆ์และวิทยาลัยจิตตภาวัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจัดตั้งโดยมูลนิธิอภิศรรวมหาธาตุ ได้มีการเน้นบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทด้วย

ใหม่ นครโธสง (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของพระนักคิด ในการพัฒนาชุมชน สรุปสาระและข้อค้นพบว่า บทบาทเกี่ยวกับการสอนทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมากที่สุด ร้อยละ 56.5 รองลงมาได้แก่สอนวิชาสามัญร้อยละ 55 และทำการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมค่อนข้างน้อย ร้อยละ 49 เกี่ยวกับวิธีสอนผลการวิจัยพบว่า ใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากที่สุด ร้อยละ 66 รองลงมาได้แก่สอนโดยวิธีบรรยายมีอุปการคุณด้วยร้อยละ 57 วิธีแบ่งกลุ่มร้อยละ 43 และวิธีอื่น ๆ มีใช้น้อย ร้อยละ 14 เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลพบว่า ใช้วิธีเขียนตอบมากที่สุด ร้อยละ 69.5 รองลงมาได้แก่การสังเกตและการสัมภาษณ์ร้อยละ 52.5 และร้อยละ 42 วิธีที่ค่อนข้างใช้น้อยคือวิธีซักถามและวิธีอื่น ๆ ร้อยละ 26 และร้อยละ 14.5 ปัญหาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์มีปัญหาในด้านหลักสูตรพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม เป็นหลักสูตรที่ใช้มานานกว่า 50 ปี แต่ยังไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ในด้านครูผู้สอน ยังขาดการบำรุงขวัญหรือให้กำลังใจจากสถาบันที่ส่งออกไป และส่วนภูมิภาคขาดแคลนทั้งหนังสือและบุุคลากรครู นักเรียนยังขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน เกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่พบว่า การให้การอบรมตามสถาบันการศึกษามากที่สุดร้อยละ 73.91 รองลงมาได้แก่การอบรมศิลปกรรมเคลื่อนที่และอบรมญาติโยมในวันสำคัญ ร้อยละ 44.92 และร้อยละ 46.44 ด้านการอบรมทางวิทยุ ร้อยละ 22.22

กิริติ ศรีวิเชียร (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่องตัวแปรที่เกี่ยวกับผลการเรียน พระปริยัติธรรม แผนกบาลี สรุปสาระและข้อค้นพบว่าตัวแปรที่มีผลเกี่ยวข้องกับการเรียนของ นักเรียนวิชาบาลีสูง (ไม่ตรงกับความสำเร็จทั่ว ๆ ไป) นักเรียนที่เรียนกับครูที่สอนหลายวิชาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะต่ำ นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะสูงด้วย นักเรียนที่มีความสนใจวิชาบาลีสูงจะมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาภาษาบาลี การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนดี นักเรียนจะมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีสูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีค่านิยมตอดุดหนุนมากจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และนักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นเรียนที่มีนิสัยอายุแตกต่างกัน จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และพบว่าตัวแปรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน คือระดับการศึกษา วิชาสายสามัญระดับการศึกษา ทางวิชาครูกับครู ความถนัดทางการสอน จำนวนชั่วโมงสอนมากน้อยในสัปดาห์ คุณภาพการสอน ของครูระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน และเวลาที่ใช้การเรียนแต่ละครั้ง

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2519) ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการ พัฒนาสังคมพบว่าพระสงฆ์ มีบทบาททางการศึกษา โดยเฉพาะการช่วยสอนหนังสือสูงมากถึง ร้อยละ 62.64 นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจโดยการออกไปใน ชนบทสอนให้เจริญกรรมฐาน ช่วยพัฒนาวัดโรงเรียนและชุมชนด้วย และพบว่าพระสงฆ์จะมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ สูงขึ้นตามจำนวนพรรษาที่บวช

ปราณี จิตวัฒนา (2521) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางสังคมของ พระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าพระนิสิตส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาชีพทางครอบครัวยากจน แต่เนื่องจากชอบการศึกษาเล่าเรียนจึงเข้าไปอยู่ในวัด รับผิดชอบเจ้าอาวาส และอาศัยเรียนหนังสือจากพระ ต่อมาบวชเป็นสามเณรศึกษาพระธรรมวินัยคู่กับการเรียนที่ทางกระทรวงศึกษาธิการจัดให้สอบเทียบ พอได้ในระดับที่สูงขึ้น จึงสามารถศึกษาต่อในมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จากเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด พอสรุปได้ว่า การศึกษาของพระสงฆ์ได้รับการเอาใจใส่ช่วยเหลือและพัฒนาจากรัฐบาลน้อยมากมาเป็นเวลานาน การเปลี่ยนแปลงแก้ไขเป็นไปอย่างล่าช้า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จในการศึกษายังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจในการพัฒนาบุคลากรทางศาสนา และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ มีปัญหาในการจัดการศึกษาโดยที่ผู้จัดการศึกษาและผู้รับการศึกษาต้องต่อสู้แก้ไขโดยลำพังเป็นส่วนใหญ่ ผู้ที่สนใจในการพัฒนาการศึกษาของสงฆ์ยังอยู่ในขอบเขตจำกัด ดังนั้นงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาของพระสงฆ์โดยตรงยังไม่ปรากฏมากนัก นักการศึกษาควรจะให้ความสนใจและพัฒนาการศึกษาของสงฆ์ให้เป็นทางเลือกหนึ่งในการเข้ารับการศึกษาและช่วยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโอกาสต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved